Historia i teraźniejszość. Liceum ogólnokształcące i technikum. Zakres podstawowy

Część 2

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny[1]

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca. Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1970–1980					
1. Sytuacja na świecie w latach 70. XX w.	• zna genezę i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego; • wskazuje przyczyny interwencji amerykańskiej w Wietnamie; • wskazuje strony konfliktu w wojnie Jom Kipur; • zna i wyjaśnia pojęcie *Vietcong*	• omawia przebieg konfliktu w Wietnamie; • omawia przebieg rewolucji islamskiej w Iranie; • omawia przyczyny kryzysu naftowego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *doktryna powstrzymywania*, *efekt domina w Azji Południowo-Wschodniej*, *afera Watergate*, *Czerwoni Khmerzy*, *ajatollah*, *rewolucja islamska*, *kryzys*	• przedstawia reakcje społeczeństwa amerykańskiego na interwencję wojskową w Wietnamie; • omawia skutki rewolucji islamskiej w Iranie; • wyjaśnia, dlaczego wojnę w Wietnamie i wojnę Jom Kipur można nazwać wojnami zastępczymi	• ocenia rolę mediów podczas wojny w Wietnamie; • ocenia skutki wojny w Wietnamie dla USA; • charakteryzuje przyczyny i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego w latach 70. XX w.; • wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich historyczną rolę: Pol Pot, Ruhollah Chomejni;	• ocenia wpływ: wystąpień społecznych w USA na decyzję o dymisji prezydenta Nixona po ujawnieniu afery Watergate, wystąpień społecznych w Iranie na ucieczkę szacha Mohammada Rezy Pahlawiego; • wyszukuje informacje na temat dyktatury Czerwonych Khmerów; • zna i wyjaśnia pojęcie *impeachment*

[1] Przykładowe wymagania związane z oceną pracy ucznia ze źródłami historycznymi znajdują się na końcu PSO do części 1.

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

		naftowy, *embargo*, *wojna zastępcza*; • wie, kim była wymieniona postać: Ho Chi Minh		• charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (w tym ludobójczą politykę Czerwonych Khmerów w Kambodży)	
2. Wzrost wpływów ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej	• zna i wyjaśnia terminy: *KGB*, *Specnaz*; • wymienia państwa w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej, w których ZSRS angażował się politycznie i / lub militarnie	• zna i wyjaśnia pojęcie *doradcy wojskowi* (sowieccy, kubańscy); • przedstawia przyczyny sowieckiego zaangażowania w Ameryce Łacińskiej, Azji i Afryce; • zna sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.	• omawia metody działania ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej; • korzystając z mapy w podręczniku, omawia sposoby realizacji sowieckiej polityki ekspansji w latach 70 XX w. w Ameryce Łacińskiej, Azji i Afryce; • omawia sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *wojna somalijsko-etiopska*, *Sandinowski Front Wyzwolenia Narodowego*, *wojna domowa w Angoli*, *mudżahedini*, *Ludowy Ruch Wyzwolenia Angoli*, *Pathet Lao*	• charakteryzuje rolę KGB w polityce zewnętrznej ZSRS za czasów Breżniewa; • wyjaśnia rolę wojsk kubańskich i wietnamskich w sowieckiej polityce; • charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (uwzględnia kwestię kubańskich „doradców” w Afryce)	• zbiera i prezentuje informacje na temat roli Ernesto „Che” Guevary w popkulturze; • samodzielnie zbiera informację na temat tzw. doktryny Breżniewa – wyjaśnia jej założenia i określa, które z działań sowieckich w latach 60. i 70. XX w. można uznać za realizację tej koncepcji (w odpowiedzi odwołuje się też do informacji dotyczących stłumienia Praskiej Wiosny), uzasadnia swoją odpowiedź
3. Polityka odprężenia	• zna wydarzenia (i ich daty roczne) stanowiące kolejne etapy w procesie	• wymienia przyczyny, dla których USA i ZSRS	• wyjaśnia, na czym polegała polityka odprężenia (*détente*)	• charakteryzuje przełomowe znaczenie unormowania relacji USA–	• z perspektywy USA i ZSRS ocenia, czy polityka odprężenia na świecie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	odprężenia w stosunkach USA–ZSRS: zawarcie zbiorowego układu o zakazie prób z bronią jądrową (1963 r.), podpisanie układu o nierozprzestrzenianiu broni atomowej (1968 r.), podpisanie sowiecko-amerykańskiego układ SALT 1 o ograniczeniu zbrojeń strategicznych (1972 r.); podpisanie *Aktu końcowego* Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1975 r.); zawarcie amerykańsko-sowieckiego układu SALT 2 (1979 r.); • rozwija skróty: KBWE, OBWE	zdecydowały się rozpocząć politykę odprężenia; • omawia najważniejsze etapy zawierania porozumień rozbrojeniowych USA–ZSRS; • wymienia przyczyny, dla których USA odeszły od polityki odprężenia; • zna i wyjaśnia pojęcie *dyplomacja pingpongowa*; • wiem, czym zajmowały / zajmują się organizacje: KBWE, OBWE	w relacjach międzynarodowych w latach 70. XX w.; • wyjaśnia, jakie znaczenie dla pokoju i odprężenia na świecie miały postanowienia KBWE (Helsinki, 1975 r.); • omawia okoliczności zawarcia porozumienia z Camp David w 1978 r.; • wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich historyczną rolę: Richard Nixon, Henry Kissinger, Jimmy Carter, Ronald Reagan	ChRL na początku lat 70. XX w.; • charakteryzuje treść tzw. pięciu koszyków konferencji helsińskiej; • ocenia znaczenie porozumienia z Camp David z 1978 r.	w latach 70. XX w. była sukcesem czy klęską
5. Państwa niemieckie – współistnienie i stosunek do nazistowskiego dziedzictwa	• zna i rozumie założenia doktryny Hallsteina i Ostpolitik kanclerza Willy'ego Brandta; • na podstawie tabeli w podręczniku wymienia najważniejsze wydarzenia związane z kwestią niemieckich reparacji / odszkodowań wojennych na rzecz Polski	• omawia sytuację społeczno-polityczną w Niemczech Zachodnich po ustąpieniu kanclerza Konrada Adenauera; • wymienia przyczyny niezadowolenia społecznego w RFN w latach 60. XX w.; • omawia warunki życia społeczeństwa NRD;	• charakteryzuje genezę wystąpień młodzieży w RFN; • wyjaśnia, na czym polegało przełomowe znaczenie Ostpolitik kanclerza Willy'ego Brandta; • porównuje standard życia społeczeństwa polskiego i wschodnioniemieckiego;	• analizuje, z czego mogły wynikać różnice w standardzie życia społeczeństwa NRD i PRL, mimo że oba kraje znajdowały się w sferze wpływów ZSRS; • charakteryzuje sposób rozliczenia się Niemiec z dziedzictwem rządów nazistowskich (podaje przykłady pozytywne	• wyjaśnia, jak polskie władze i społeczeństwo w kolejnych latach po 1945 r. odnosiły się do kwestii rozliczenia Niemiec ze zbrodni z okresu II wojny światowej (w swojej odpowiedzi wskazuje różne przykłady reakcji społecznych i działań władz);

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

		• zna i wyjaśnia pojęcia: *restytucja*, *rewindykacja*, *Stasi*	• wyjaśnia, dlaczego Polska nie odzyskała wielu dzieł sztuki zrabowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej	i negatywne: działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu, kariera Heinza Reinefartha, sprawa reparacji i restytucji zagrabionych w Polsce dzieł sztuki); • ocenia niepociągnięcie do odpowiedzialności karnej wielu niemieckich zbrodniarzy wojennych; • przygotowuje prezentację na temat zbrodniczej działalności Heinza Reinefartha lub Iwana Demianiuka	• analizuje, w jakim stopniu działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych realizowała zasadę denazyfikacji (w uzasadnieniu odpowiedzi podaje przykłady działań prowadzonych przez tę instytucję)
5. Polityka wschodnia Stolicy Apostolskiej	• zna i wyjaśnia pojęcia: *dyplomacja papieska*, *Stolica Apostolska*, *Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej*, *pontyfikat*; • wie, kim były wymienione postacie e, oraz podaje pełnione przez nie funkcje: Jan XXIII, Paweł VI, Jan Paweł I, Jan Paweł II	• wskazuje główne kierunki działania dyplomacji papieskiej po II wojnie światowej; • omawia stosunek papiestwa do ZSRS i państw bloku wschodniego po II wojnie światowej; • wymienia obawy władz PRL związane z wyborem Polaka na papieża	• dostrzega zmiany w dyplomacji papieskiej i łączy je z rozpoczęciem pontyfikatu Jana Pawła II; • omawia dokonania papieży Pawła VI i Jana Pawła II na rzecz pokoju na świecie; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla Polski; • porównuje założenia polityki wschodniej Pawła VI i Jana Pawła II	• przedstawia rolę prymasa Stefana Wyszyńskiego w dziejach Kościoła katolickiego w Europie Środkowej i Wschodniej; • omawia rolę papiestwa na konferencji helsińskiej; • omawia zapis dotyczący wolności wyznania zawarty w *Akcie końcowym* KBWE; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla świata; • ocenia działania papieża Jana Pawła II podejmowane	• ocenia wkład dyplomacji papieskiej w działania zmierzające do zapewnienia pokoju na świecie; • ocenia moralną wymowę spotkania Jana Pawła II z Mehmetem Alim Ağcą oraz przebaczenia zamachowcowi przez papieża; • ocenia znaczenie podróży (pielgrzymek) papieża Jana Pawła II dla społeczeństw różnych krajów, do których

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

			(omawia podobieństwa i różnice)	w celu przeciwstawienia się komunizmowi na świecie; • ocenia wkład papieża Jana Pawła II w walkę o ochronę praw człowieka i zmianę ustroju w Polsce	przybywał (odwołuje się do przykładów)
6. Chiny i „państwowy kapitalizm”	• na mapie wskazuje państwa, z którymi Chiny są w sporach terytorialnych; • zna datę roczną masakry na placu Tian’anmen	• omawia okoliczności dojścia do władzy Denga Xiaopinga; • wymienia problemy, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; • podaje przyczyny protestów studenckich w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *socjalizm o chińskiej specyfice*, *kapitalizm państwowy*, *dekolektywizacja*	• omawia reformy Denga Xiaopinga; • omawia genezę problemów, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; • wyjaśnia sens hasła „jeden kraj, dwa systemy”	• charakteryzuje zmiany zachodzące w Chinach po śmierci Mao Zedonga (rządy Denga Xiaopinga i początek państwowego kapitalizmu); • ocenia doktrynę „jeden kraj, dwa systemy”; • charakteryzuje wystąpienia studenckie w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; • ocenia, stosunek świata wobec masakry na placu Tian’anmen	• ocenia skuteczność chińskiego modelu gospodarczego wprowadzonego przez Denga Xiaopinga; • na podstawie samodzielnie zebranych informacji wyjaśnia, na czym polegała specyfika chińskiego socjalizmu; • przygotowuje prezentację na temat łamania praw człowieka we współczesnym Hongkongu
7. Neoliberalizm i nowa prawica	• określa najważniejsze cechy gospodarek zachodnich po 1945 r.; • wskazuje główne przyczyny ukształtowania się doktryny gospodarczej neoliberalizmu; • wymienia podstawowe założenia reaganomiki;	• wymienia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • podaje przyczyny zmiany założeń polityki USA za prezydentury Ronalda Reagana;	• omawia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • omawia przyczyny ukształtowania się nurtu nowej prawicy w USA; • omawia założenia polityki Ronalda Reagana;	• charakteryzuje przyczyny zmian w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • na przykładzie państw zachodnich charakteryzuje różnice programowe między różnymi nurtami politycznymi –	• rozważa, która z doktryn ekonomicznych – keynesizm czy neoliberalizm – bardziej sprzyja rozwojowi gospodarczemu (uzasadnia swoją opinię)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• wymienia podstawowe założenia thatcheryzmu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *państwo opiekuńcze*, *thatcheryzm*, *reaganomika*, *neoliberalizm*	• omawia problemy gospodarki brytyjskiej w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *nowa prawica*, *keynesizm* (*interwencjonizm państwowy*), *związek zawodowy*, *stagflacja*	• omawia założenia polityki Margaret Thatcher	socjaldemokratycznym, chadeckim, konserwatywnym i liberalnym (w dziedzinie polityki społecznej i gospodarczej oraz systemu wartości); • charakteryzuje główne założenia gospodarki neoliberalnej w latach 80. XX w.; • wyjaśnia znaczenie zwycięstwa wyborczego Margaret Thatcher w Wielkiej Brytanii (1979 r.) i Ronalda Reagana w Stanach Zjednoczonych (1980 r.) dla polityki wewnętrznej i międzynarodowej tych państw	
8. Polska Rzeczpospolita Ludowa w czasach Edwarda Gierka (1971–1976)	• wie, w którym okresie Edward Gierek pełnił funkcję I sekretarza KC PZPR; • zna i wyjaśnia pojęcia: *plan 5-letni* (1971–1976), *plenum*, *Komitet Centralny*, *Biuro Polityczne*, *„propaganda sukcesu”*, *sklepy komercyjne*, *maluch* (samochód), *czyn partyjny*;	• na podstawie podręcznika przedstawia karierę polityczną Edwarda Gierka; • zna i wyjaśnia pojęcia: *nowelizacja konstytucji*, *dobrobyt na kredyt*, *„druga Polska”*, *Pewex*; • omawia najważniejsze wydarzenia i zmiany, które zaszły w Polsce w czasach rządów Gierka	• omawia okoliczności objęcia władzy przez Edwarda Gierka; • omawia zmiany wprowadzone w *Konstytucji PRL* w 1976 r.; • wskazuje rzeczywiste cele reformy administracyjnej z 1975 r.; • omawia koncepcję budowy „drugiej Polski”	• wyjaśnia genezę przejęcia władzy w PRL przez Edwarda Gierka; • ocenia otwarcie PRL na Zachód dokonane w czasach rządów Edwarda Gierka; • ocenia trzy kluczowe reformy Edwarda Gierka; • ocenia skutki nowelizacji *Konstytucji PRL* w 1976 r.	• ocenia postawę posła Stanisława Stommy w 1976 r. (rozważa, czy jego postępowanie jest przykładem obywatelskiego nieposłuszeństwa); • przygotowuje i moderuje klasową debatę na temat: Edward Gierek – funkcjonariusz sytemu komunistycznego czy

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• na podstawie mapy z podręcznika wymienia najważniejsze inwestycje gospodarcze w Polsce epoki Edwarda Gierka; • wie, na czym polegała reorganizacja administracji przeprowadzona w Polsce w 1975 r.; • na podstawie mapy z podręcznika wymienia nazwy województw istniejących od 1975 r.; • wie, że w 1976 r. dokonano zmian w *Konstytucji PRL*	w dziedzinach: gospodarki, kultury, sportu • wskazuje elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; • wymienia zmiany wprowadzone w *Konstytucji PRL* w 1976 r. i wskazuje skutki ich wprowadzenia (protesty społeczne); • wie, kim był Leonid Breżniew	i sposoby wdrażania tego projektu w życie; • wyjaśnia cele i skutki „propagandy sukcesu" w epoce Gierka; • omawia elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; • przedstawia zmiany wprowadzone w *Konstytucji PRL* w 1976 r. i wyjaśnia przyczyny protestów społecznych związanych z wprowadzeniem tych zmian; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz omawia ich polityczną rolę: Piotr Jaroszewicz, Richard Nixon, Jimmy Carter; • zna i wyjaśnia pojęcie *„półkownik"*	dla PZPR i polskiego społeczeństwa; • ocenia elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne	nowator, który otworzył Polskę na Zachód?
9. Kryzys gospodarczy i społeczny w Polsce w drugiej połowie lat 70. XX w.	• wymienia wydarzenia, które doprowadziły do protestów robotniczych w 1976 r.; • podaje przyczyny protestów robotniczych w 1976 r.;	• omawia sytuację gospodarczą Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.; • omawia przyczyny kryzysu gospodarczego w PRL w latach 70. XX w.;	• przypomina znaczenie pojęcia *gospodarka niedoboru* i odnosi je do Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.; • porównuje rekcję władz (w tym zastosowane	• charakteryzuje standard życia społeczeństwa polskiego w warunkach gospodarki niedoboru, posługuje się przykładami; • ocenia skutki wystąpień społecznych z 1976 r.	• na podstawie zebranych informacji przygotowuje prezentację na temat: Czy uczestnicy wystąpień społecznych z 1976 r. doczekali się zadośćuczynienia za

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• zna i wyjaśnia pojęcia: *Czerwiec 1976*, *„ścieżka zdrowia”*, *ZOMO*, *reglamentacja towarów*, *kartki żywnościowe*	• omawia przebieg wystąpień społecznych w 1976 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *pułapka zadłużenia*, *„manewr gospodarczy”*	represje) na wystąpienia społeczne w 1970 i 1976 r.		krzywdy i represje, które ich dotknęły?; • odnajduje relacje osób pamiętających Czerwiec 1976 i prezentuje je w klasie; • przygotowuje pytania do ankiety, która mogłaby posłużyć do zbadania, jak Polacy pamiętają dzisiaj epokę Gierka
10. Opozycja demokratyczna w Polsce 1976–1980	• wymienia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin; • podaje nazwy organizacji opozycji demokratycznej w Polsce działające w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia oraz rozwija skróty: *opozycja*, *opozycja demokratyczna*, *Komitet obrony Robotników* / *Komitet Samoobrony Społecznej KOR*, *Studenckie Komitety Solidarności* (*SKS*), *Wolne Związki Zawodowe* (*WZZ*), *Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela* (*ROPCiO*), *Konfederacja*	• omawia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin prowadzone przez KOR; • omawia główne organizacje opozycji demokratycznej działające w Polsce w latach 70. XX w.	• wyjaśnia znaczenie utworzenia KOR; • omawia główne formy działania opozycji demokratycznej w Polsce w latach 70. XX w.	• charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego jako instytucji wspierającej działanie opozycji demokratycznej; • wyjaśnia, dlaczego opozycja demokratyczna prowadziła działalność w różnych sferach życia społecznego	• przygotowuje prezentację o wybranym członku KOR; • przygotowuje prezentację na temat wybranej organizacji opozycyjnej działającej w Polsce w latach 70. XX w.; • zbiera informacje i przygotowuje krótką prezentację o działaniu opozycji demokratycznej w latach 70. XX w. swojej miejscowości / swoim regionie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	Polski Niepodległej (*KPN*), *Towarzystwo Kursów Naukowych* (TKN), *drugi obieg*, *latający uniwersytet*, *tajny współpracownik*				
II. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1980–1991					
11. Powstanie Solidarności	• wymienia najważniejsze problemy gospodarcze Polski na przełomie lat 70. I 80. XX w.; • wymienia przykładowe postulaty strajkujących robotników z sierpnia 1980 r.; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, Tadeusz Mazowiecki	• przedstawia postulaty strajkujących robotników z lipca i sierpnia 1980 r.; • dzieli je na polityczne i ekonomiczne; • wymienia postanowienia porozumień sierpniowych; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Międzyzakładowy Komitet Strajkowy*, *porozumienia sierpniowe*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Anna Walentynowicz, Bronisław Geremek, Mieczysław Jagielski	• charakteryzuje sytuację gospodarczą w Polsce w 1980 r.; • wyjaśnia rolę Międzyzakładowych Komitetów Strajkowych w rozmowach strajkujących robotników z władzami; • przedstawia konsekwencje zawarcia porozumień sierpniowych; • zna i wyjaśnia pojęcia: *„przerwy w pracy”*, *karnawał „Solidarności”*; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Bogdan Borusewicz, Andrzej Gwiazda, Bogdan Lis	• ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były możliwe do spełnienia; • wyjaśnia, na czym polegała różnica między strajkami z sierpnia 1980 r. a wcześniejszymi wystąpieniami robotników; • przedstawia reakcję władz PZPR na porozumienia sierpniowe; • przedstawia znaczenie *Posłania I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej*; • zna i wyjaśnia pojęcie *Niezależne Zrzeszenie Studentów*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jan Olszewski, Lech Kaczyński	• ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były najbardziej niewygodne dla władzy i uzasadnia swoje stanowisko; • zbiera informacje o działalności NSZZ „Solidarność” lub NSZZ „Solidarność” RI, lub NZS w swoim regionie; przedstawia reakcję władz państw bloku wschodniego na *Posłanie I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Władysław Siła-Nowicki, Marian Jurczyk

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

12. Stan wojenny w Polsce i jego następstwa	• wymienia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego; • wymienia przykładowe ograniczenia nałożone na obywateli w czasie stanu wojennego; • wymienia przykładowe represje władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego*, *internowanie*, *godzina milicyjna*, • wie, kim był gen. Wojciech Jaruzelski, i przedstawia jego historyczną rolę	• charakteryzuje ograniczenia nałożone na obywateli w czasie stanu wojennego; • przedstawia represje władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; • wymienia przykładowe formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; • wyjaśnia, jaką rolę odgrywała militaryzacja niektórych zakładów pracy i środków masowego przekazu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego*, *Tymczasowa Komisja Koordynacyjna*, *pacyfikacja kopalni „Wujek”*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: gen. Czesław Kiszczak, Jan Dobraczyński, Jerzy Popiełuszko	• przedstawia stosunek PZPR do „Solidarności”; • charakteryzuje formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; • przestawia rolę i działania Kościoła po wprowadzeniu stanu wojennego; • przedstawia reakcję państw zachodnich na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: *prowokacja bydgoska*, *„Solidarność Walcząca”*; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: płk Ryszard Kukliński, Józef kard. Glemp, Władysław Frasyniuk, Kornel Morawiecki	• ocenia legalność i zasadność wprowadzenia stanu wojennego; • ocenia znaczenie powstania nielegalnych organizacji, w tym struktur „Solidarności” dla umacniania oporu społeczeństwa; • przedstawia reakcję ZSRS na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; • przedstawia pomoc społeczeństw zachodnich i środowisk emigracyjnych dla Polaków w czasie stanu wojennego	• ocenia, czy władze PRL, wprowadzając stan wojenny, osiągnęły zamierzone cele i przywróciły pełną kontrolę nad społeczeństwem; • zbiera informacje, jak wyglądały realia stanu wojennego w jego regionie
13. Kryzys w ZSRS i państwach bloku wschodniego	• charakteryzuje kryzys gospodarczy w ZSRS	• wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego	• wyjaśnia przyczyny wyścigu zbrojeń na początku lat 80. XX w.;	• charakteryzuje politykę władz ZSRS wobec ludzi,	• zbiera informacje o kontaktach polskich organizacji opozycyjnych

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	i krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje kryzys społeczny w ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcia: *bumelant*, *amnestia*, *indoktrynacja*	w ZSRS i krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje kryzys społeczny w krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi; • zna i wyjaśnia pojęcia: *„imperium zła”*, *„gwiezdne wojny”*	• wymienia przykładowe organizacje opozycyjne w krajach bloku wschodniego; • przedstawia postawy społeczeństw państw komunistycznych wobec władzy; • zna i wyjaśnia pojęcia: *dysydent*, *azyl polityczny*, *Karta 77*, *Konfederacja Polski Niepodległej*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Aleksander Sołżenicyn, Andriej Sacharow	którzy się z nimi nie zgadzali; • przedstawia zasięg wpływów organizacji opozycyjnych w społeczeństwach państw komunistycznych i wyjaśnia jego przyczyny; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jurij Andropow, Konstantin Czernienko	z organizacjami opozycyjnymi w krajach bloku wschodniego; • porównuje wpływy organizacji opozycyjnych na społeczeństwo w Polsce i innych krajach bloku wschodniego
14. *Pierestrojka* w ZSRS i jej konsekwencje w krajach bloku wschodniego	• wymienia reformy wewnętrzne przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa; • przedstawia relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; • zna i wyjaśnia pojęcia: *pierestrojka*, *głasnost’*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Michaił	• wyjaśnia, na czym polegały reformy wewnętrzne wprowadzane przez Michaiła Gorbaczowa; • przedstawia konsekwencje katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu; • zna i wyjaśnia pojęcie *uwłaszczenie nomenklatury*	• przedstawia wpływ reform w ZSRS na sytuację w krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje politykę zagraniczną Michaiła Gorbaczowa; • wyjaśnia przyczyny zmian relacji między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; • wie, kim był Mieczysław Rakowski	• ocenia efekty reform wewnętrznych wprowadzonych przez Michaiła Gorbaczowa; • wyjaśnia wpływ rządów Michaiła Gorbaczowa na pozycję ZSRS w świecie	• ocenia, czy Michaił Gorbaczow zrealizował cele swojej polityki i uzasadnia swoje stanowisko; • ocenia relacje między państwami bloku wschodniego a ZSRS za rządów Michaiła Gorbaczowa i porównuje je z relacjami za rządów Leonida Breżniewa

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	Gorbaczow, Ronald Reagan, George Bush				
15. Przełomowy rok 1989	• wymienia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; • wymienia przykładowe postanowienia Okrągłego Stołu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Okrągły Stół*, *pluralizm*, *wybory kontraktowe*; • wie, kim były /są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, gen. Wojciech Jaruzelski	• przedstawia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; • wymienia działania podejmowane przez władze, aby przezwyciężyć trudności gospodarcze; • wymienia postanowienia Okrągłego Stołu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych*, *Komitet Obywatelski*, • wie, kim był Alfred Miodowicz	• charakteryzuje próby przezwyciężenia trudności gospodarczych podejmowane przez władze; • przedstawia genezę Okrągłego Stołu; • przedstawia realizację postanowień Okrągłego Stołu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *gruba kreska*, *desygnacja*, *Obywatelski Klub Parlamentarny* • wie, kim był Tadeusz Mazowiecki	• przedstawia reakcje społeczeństwa na postanowienia Okrągłego Stołu; • ocenia zakres zmian ustrojowych przeprowadzonych na mocy postanowień Okrągłego Stołu; • wyjaśnia, co spowodowało, że obóz solidarnościowy zdecydował się na utworzenie rządu	• wyjaśnia, dlaczego określenie *gruba kreska* jest różnie rozumiane; • wyjaśnia, dlaczego niektóre organizacje opozycyjne krytycznie odnosiły się do ustaleń Okrągłego Stołu i ich realizacji; • zbiera informacje na temat wyborów 4 czerwca w jego regionie
16. Jesień Narodów w Europie Środkowo--Wschodniej i rozpad ZSRS	• wymienia etapy przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; • wymienia etapy procesu jednoczenia Niemiec; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Karta 77*, *aksamitna rewolucja*, *Fidesz*, *Trójkątny Stół*, *Okrągły Stół*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Václav	• przedstawia proces przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; • wymienia przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; • wymienia etapy procesu rozpadu ZSRS i Jugosławii; • zna i wyjaśnia pojęcia: *pucz*, *czystki etniczne*, • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Borys Jelcyn, Giennadij Janajew	• wyjaśnia przyczyny wzrostu pozycji opozycji w krajach bloku wschodniego; • przedstawia proces obalenia Nicolae Ceauşescu w Rumunii; • wyjaśnia trudności związane z procesem jednoczenia Niemiec; • przedstawia proces rozpadu ZSRS i Jugosławii;	• omawia genezę powstania Wspólnoty Niepodległych Państw; • porównuje procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego, wskazując podobieństwa i różnice między procesami zachodzącymi w poszczególnych państwach; • porównuje przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii;	• wyjaśnia, dlaczego upadek muru berlińskiego stał się symbolem upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej; • ocenia, które czynniki odegrały największą rolę w procesie rozpadu ZSRS i Jugosławii oraz jak to wpłynęło na przebieg tych procesów

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	Havel, Erich Honecker, Helmut Kohl		• zna i wyjaśnia pojęcie *Wspólnota Niepodległych Państw* • wie, kim był Nicolae Ceauşescu	• wyjaśnia, dlaczego procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego zostały określone jako Jesień Narodów	
17. Transformacja gospodarczo-ustrojowa 1989–1990	• wymienia problemy gospodarcze Polski na początku lat 90. XX w.; • przedstawia założenia planu Balcerowicza; • przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w 1990 r. • zna i wyjaśnia pojęcie *plan Balcerowicza*; • wie, kim jest Leszek Balcerowicz	• wyjaśnia, które problemy wynikały z polityki gospodarczej władz komunistycznych; • omawia społeczne skutki realizacji planu Balcerowicza; • zna i wyjaśnia pojęcia: *transformacja*, *bezrobocie strukturalne*, *hiperinflacja*, *kuroniówka* • wie, kim był Jacek Kuroń	• charakteryzuje proces prywatyzacji i reprywatyzacji; • wyjaśnia problemy i konsekwencje procesu prywatyzacji i reprywatyzacji; • przedstawia przyczyny i przebieg wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *prywatyzacja*, *reprywatyzacja*; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jarosław Kaczyński, Stanisław Tymiński	• charakteryzuje proces dekomunizacji, odwołując się do przykładów ze swojego regionu; • przedstawia konsekwencje polityczne wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcie *dekomunizacja*	• przedstawia realizację planu Balcerowicza i jego skutki w swoim regionie
18. Ku społeczeństwu obywatelskiemu	• zna definicję społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia formy aktywności społecznej; • wymienia sektory działania organizacji	• charakteryzuje czynniki, które wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia przykładowe organizacje pozarządowe i przedstawia ich działania;	• wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ważne są kapitał społeczny i zaufanie społeczne; • wyjaśnia różnice między stowarzyszeniem a fundacją;	• porównuje różne typy organizacji pozarządowych; • omawia działalność organizacji pozarządowych i ich rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego na	• ocenia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem obywatelskim i uzasadnia swoje stanowisko; • daje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa, biorąc

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	w społeczeństwie obywatelskim; • zna pojęcia: *społeczeństwo obywatelskie*, *referendum*, *organizacje pozarządowe*	• wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego największe znaczenie mają organizacje pozarządowe; • zna i wyjaśnia pojęcia: *społeczeństwo obywatelskie*, *organizacje pozarządowe*, *stowarzyszenie*, *fundacja*, *organizacje pożytku publicznego*	• charakteryzuje organizacje pożytku publicznego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *kapitał społeczny*, *zaufanie społeczne*, *obywatelskie nieposłuszeństwo*, *wolontariat*	przykładach ze swojego regionu; • ocenia rolę wolontariatu w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego	pod uwagę klasyczną jego definicję
19. Sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego	• zna definicje demokratycznego państwa prawa i sprawiedliwości społecznej; • wymienia różne możliwości rozumienia terminu *sprawiedliwość*	• wymienia różne typy sprawiedliwości; • wyjaśnia pojęcia: *demokratyczne państwo prawa*, *sprawiedliwość społeczna*	• wymienia różnice pomiędzy różnymi typami sprawiedliwości; • wyjaśnia różnice pomiędzy sprawiedliwością rozdzielczą a sprawiedliwością wyrównawczą; • zna i wyjaśnia pojęcia: *sprawiedliwość rozdzielcza*, *sprawiedliwość wyrównawcza*	• charakteryzuje rolę sprawiedliwości społecznej w funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa; • uzasadnia, że państwo polskie jest demokratycznym państwem prawa	• daje przykłady z działań władz państwowych i samorządowych stosowania sprawiedliwości rozdzielczej i sprawiedliwości wyrównawczej
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1991–2001					
20. Nowy ład światowy	• wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.;	• wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów; • wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji;	• wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.; • charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia	• ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako żandarma ładu na świecie w końcu XX w.;	• ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• przedstawia proces globalizacji w gospodarce; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Pustynna Burza*, *globalizacja*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn	• charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; • zna i wyjaśnia pojęcia: *koniec historii*, *zderzenie cywilizacji*, *globalna wioska*; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Francis Fukuyama, Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński		• wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływy na świecie; • wie, kim był Michaił Gorbaczow	
21. Blaski i cienie zmian na świecie na przełomie tysiącleci	• wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; • wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem	• wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; • zna i wyjaśnia pojęcia: *apartheid*, *bantustany*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk	• wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; • wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; • zna i wyjaśnia pojęcie *konflikt Północ–Południe*	• wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; • charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w.	• przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
22. Integracja europejska	• wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia; • wymienia organy Unii Europejskiej;	• wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej; • wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej;	• przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; • wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi	• wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej; • wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy	• wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht; • wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński;

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• wymienia państwa strefy euro; • pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Jednolity Akt Europejski*, *traktat z Maastricht*, *Unia Europejska*, *traktat nicejski*, *traktat lizboński*, *strefa euro*	• wymienia państwa strefy Schengen; • zna i wyjaśnia pojęcia: *kryteria kopenhaskie*, *strefa Schengen*	podstawy prawne Unii Europejskiej; • wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro; • przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej	państwami Unii Europejskiej; • przedstawia współpracę Unii Europejskiej ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej	• wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.
23. Polska droga do demokracji 1991–2005	• wymienia najważniejsze partie w Polsce po 1990 r.; • wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; • wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Sojusz Lewicy Demokratycznej*, *Unia Demokratyczna*, *Mała Konstytucja*; • wie, kim jest Jerzy Buzek	• wymienia ruchy polityczne w Polsce po 1990 r.; • wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; • wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; • wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Bezpartyjny Blok Wspierania Reform*, *konkordat*, *próg wyborczy*	• wyjaśnia przyczyny zmian rządów po 1990 r.; • przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; • charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; • przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: *recesja*, *lustracja*; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz	• ocenia, czy reformy rządu Jerzego Buzka spełniły oczekiwania Polaków; • przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; • ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa; • wie, kim jest Hanna Suchocka	• przedstawia relacje między rządem a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005; • ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

24. III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe	• wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie kompetencje; • wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; • zna i wyjaśnia pojęcia: *zasada suwerenności narodu*, *zasada trójpodziału władzy*	• wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia przykładowe kompetencje organów władzy ustawodawczej; • wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; • wymienia przykładowe zasady sadownictwa w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: *zasada demokratycznego państwa prawa*, *zasada pluralizmu politycznego*, *zasada niezawisłości sędziów*	• charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; • wymienia etapy procesu legislacyjnego; • przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; • wymienia zasady sadownictwa w Polsce; • wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *preambuła*, *proces legislacyjny*, *Trybunał Konstytucyjny*, *Trybunał Stanu*	• wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; • wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce; • charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; • zna i wyjaśnia pojęcie *konstruktywne votum nieufności*	• wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); • ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu
25. Rzeczpospolita samorządna	• wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *samorząd terytorialny*, *domniemanie kompetencji*, *zadania własne*, *zadania*	• wymienia organy władzy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *powiat*, *starosta*	• wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; • wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego;	• wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; • wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania;	• charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; • przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	zlecone, *gmina*, *burmistrz*, *wójt*		• zna i wyjaśnia pojęcia: *subwencja*, *dotacja*, *marszałek sejmiku wojewódzkiego*, *sejmik województwa*	• zna i wyjaśnia pojęcia: *decentralizacja*, *zasada pomocniczości*	
26. System prawny współczesnej Polski	• wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • zna i wyjaśnia pojęcia: *norma prawna*, *osoba fizyczna*, *osoba prawna*, *zdolność prawna*, *zdolność do czynności prawnych*	• wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; • charakteryzuje podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *własność, służebność*, *hipoteka*, *wykroczenie*, *występek*, *zbrodnia*, *odpowiedzialność karna*	• rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; • przedstawia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: *przysposobienie*, *obowiązek alimentacyjny*	• charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo administracyjne; • wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; • zna i wyjaśnia pojęcia: *odwołanie*, *wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy*	• wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; • analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)
27. Prawa człowieka oraz ich ochrona w Polsce i na świecie	• definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; • wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; • wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; • wymienia polskie instytucje zajmujące się	• omawia cechy praw człowieka; • charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; • wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią;	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; • wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Powszechna Deklaracja*	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; • porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; • przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka	• wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; • wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; • ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: *prawa człowieka*, *trzy generacje praw człowieka*, *Rzecznik Praw Obywatelskich*	• zna i wyjaśnia pojęcia: *Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, *Europejski Trybunał Praw Człowieka*	*Praw Człowieka*, *Rada Praw Człowieka*, *Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka*, *Międzynarodowy Trybunał Karny*; • wie, kim była Eleanor Roosevelt	(rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); • wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone	
28. Rozliczenie dziedzictwa PRL po 1989 r.	• wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy podziemia niepodległościowego i osób represjonowanych w okresie PRL-u; • zna i wyjaśnia pojęcie *rehabilitacja*	• przedstawia działania podejmowane przez polskie władze w celu rozliczenia postępowania władz PRL-u; • wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”	• omawia różne formy działalności Instytutu Pamięci Narodowej; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Instytut Pamięci Narodowej*, *Rzecznik Interesu Publicznego*, *status osoby pokrzywdzonej*	• wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem procesu lustracji; • zna i wyjaśnia pojęcie *kłamstwo lustracyjne*	• porównuje proces rozliczenia władz komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami w innych były państwach komunistycznych; • ocenia, czy można było proces dekomunizacji przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje stanowisko
29. Polska droga do NATO i Unii Europejskiej	• wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie *traktat akcesyjny*	• omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie *Partnerstwo dla Pokoju*	• przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; • charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Trójkąt Weimarski*, *Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka*	• charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; • przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; • wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami	• przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; • porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej
IV. ŚWIAT I POLSKA W PIERWSZYCH DWÓCH DEKADACH XXI W.					

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

30. Świat na początku XXI w.	• wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; • wymienia przykładowe skutki globalizacji	• przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; • przedstawia skutki globalizacji; • wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: *COVID-19*, *SARS-CoV-2*, *pandemia*	• charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; • przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; • przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcie *Arabska Wiosna*	• przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny	• ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; • ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu
31. Wojna z terroryzmem w XXI w.	• wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. • wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje; • zna i wyjaśnia pojęcia: *terroryzm*, *World Trade Center*	• charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. • omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Al-Kaida*, *talibowie*, • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Osama bin Laden, George W. Bush	• omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; • charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; • przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; • zna i wyjaśnia pojęcia: *szariat*, *Państwo Islamskie*	• przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; • wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w Europie a wojną z terroryzmem na Bliskim Wschodzie; • wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy	• ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku; • przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem
32. Unia Europejska w XXI w.	• wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; • wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19;	• wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; • wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19;	• przedstawia koncepcje integracji Europy; • przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; • wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej;	• porównuje koncepcje integracji Europy; • charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; • ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19;	• ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowski; • przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• zna i wyjaśnia pojęcia: *Przewodniczący Rady Europejskiej*, *Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa*, *lockdown*	• zna i wyjaśnia pojęcia: *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, *traktat nicejski*, *traktat lizboński*, *tarcza antykryzysowa*	• zna i wyjaśnia pojęcia: *Stany Zjednoczone Europy*, *Europa Ojczyzn*, *Europa wielu prędkości*	• wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw	
33. Rosja i jej ekspansja w XXI w.	• wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; • wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; • wymienia przyczyny wojny w Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie *Euromajdan*; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Władimir Putin, Wołodymyr Zełenski	• omawia sytuację w Gruzji; • przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow	• przedstawia, w jaki sposób przywódcy Rosji dążą do wzmocnienia władzy; • przedstawia proces aneksji Krymu; • przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • charakteryzuje różne formy prowadzenia wojny przez Rosję; • zna i wyjaśnia pojęcia; *„zielone ludziki”*, *wojna hybrydowa*, *szantaż gazowy*; • wie, kim był Borys Jelcyn	• przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; • wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację w Europie; • wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; • przedstawia stosunek państw zachodnioeuropejskich i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie *kolonia karna*; • wie, kim jest Wiktor Janukowycz	• przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji
34. Polska na początku XXI w.	• wymienia przykładowe sukcesy i porażki poszczególnych rządów na początku XXI w.; • wymienia główne partie polityczne działające	• wymienia główne założenia poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej; • wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.;	• charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Liga Polskich Rodzin*,	• ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów, wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; • ocenia realizację założeń poszczególnych rządów	• przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w. w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	w Polsce na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Platforma Obywatelska*, *Prawo i Sprawiedliwość*, *Zjednoczona Prawica*	• zna i wyjaśnia pojęcia: *postkomunizm*, *kohabitacja polityczna*, *dług publiczny*; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda	*Samoobrona*, *katastrofa smoleńska*; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper	w polityce wewnętrznej i zagranicznej	wewnętrznego Polski i jej racji stanu
35. Polonia i Polacy na świecie	• pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej; • wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej	• wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji; • przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia: *Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego*, *Instytut Józefa Piłsudskiego*, *Maisons-Laffitte*, *Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyć, Jan Nowak Jeziorański	• wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie światowej; • przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; • zna i wyjaśnia pojęcia: *depozytariusz*, *miesięcznik „Kultura”*; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders	• charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich; • wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcie *Karta Polaka*; • wie, jest Andżelika Borys	• przedstawia działania organizacji polonijnych funkcjonujących w różnych państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)
36. Zmiany kulturowe w świecie końca	• wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości;	• przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości;	• wyjaśnia założenia polityki wielokulturowości;	• ocenia korzyści i zagrożenia płynące	• wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

XX w. i początku XXI w.	• wymienia główne płaszczyzny współczesnych sporów światopoglądowych; • zna i wyjaśnia pojęcie *polityka wielokulturowości*	• przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury; • zna i wyjaśnia pojęcia: *segregacja rasowa*, *dziedzictwo kulturowe*	• wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie postawa tolerancji i w czym się ona przejawia; • zna i wyjaśnia pojęcia: *poprawność polityczna*, *asymilacja*, *tolerancja*, *dyskryminacja*	z polityki wielokulturowości; • porównuje główne argumenty współczesnych sporów światopoglądowych	XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu
37. Społeczeństwo cyfrowe	• zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: *społeczeństwo cyfrowe*, *społeczeństwo informacyjne*	• wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: *siecioholizm*, *fake newsy*	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; • zna i wyjaśnia pojęcia: *wykluczenie cyfrowe*, *dezinformacja*, *bańka filtrująca*	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; • wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie, i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; • zna i wyjaśnia pojęcie *netykieta*	• ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych
38. Media jako czwarta władza	• wymienia typy komunikacji społecznej; • wymienia środki masowego przekazu; • zna i wyjaśnia pojęcia: *komunikacja społeczna*, *mass media*	• wymienia zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • wymienia funkcje środków masowego przekazu; • wymienia prawa mediów	• charakteryzuje zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; • wymienia obowiązki mediów	• wyjaśnia, dlaczego środki masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; • wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów	• podaje przykłady pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
39. Nasza przyszłość	• wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej;	• przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej;	• przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.;	• ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.;	• przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023

	• wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; • wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; • wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; • zna i wyjaśnia pojęcia: *kryzys demograficzny*, *ocieplenie klimatu*	• przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; • przedstawia sposoby przezwyciężenia kryzysu demograficznego; • przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie	• wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; • przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; • zna i wyjaśnia pojęcia: *geopolityka*, *protokół z Kioto*	• charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; • ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych	w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

KLUB NAUCZYCIELA uczę.pl

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2023